

درس خارج فقه استاد حمید درایتی

جلسه صد و یکم، ۱۵ اسفند ۱۴۰۰

موضوع: کتاب الشركة/ شرکت تعاونی /تطبیقات فقهی

۸- از منظر قانون گذار، حداقل ۵۱ درصد سرمایه ی لازم جهت تأسیس شرکت تعاونی [1] باید توسط خود اعضا تأمین گردد [2] و سهم همه ی اعضا در تأمین آن برابر است مگر اینکه خلاف آن را به تصویب مجمع عمومی رسانده باشند که در این صورت سهم هریک از اعضا در محدوده تعیین شده توسط وزارت تعاون و متناسب با نوع و تعداد اعضا تعاونی، معین می گردد [3] لکن باید توجه داشت که سهم هیچ یک از اعضا نمی تواند بیشتر از یک هفتم کل سرمایه ی شرکت باشد. [4] همچنین تا زمانی که یک سوم کل سرمایه تأدیه (نسبت به سرمایه ی نقدی) یا تقویم و تسلیم (نسبت به سرمایه ی غیر نقدی) نشده باشد، شرکت تعاونی قابل ثبت و تشکیل نخواهد بود. [5] لازم به ذکر است که اگرچه عضویت دولت در شرکت تعاونی ممنوع می باشد اما کمک مالی نمودن [6] و یا مشارکت او در بازه ی زمانی معین و محدود مجاز خواهد بود — از منظر فقه نیز تأمین سرمایه علی القاعده باید توسط شرکا صورت گیرد اما برابری یا نابرابری سهام و عدم تجاوز سهام یک شریک از مقدار یک هفتم کل سرمایه و کیفیت تأدیه ی آن توسط شرکا باید بر اساس اشتراط ضمن عقد (شرکه العقدیه) و توافق فی ما بین صورت گیرد. بدیهی است که بنابر پذیرش شخصیت حقوقی در فقه بعد از ثبت و تشکیل شرکت، شخصیت حقوقی شرکت متصدی بازپرداخت کمک های مالی دولت و وام های غیر دولتی گرفته شده جهت تکمیل ۴۹ درصد باقی مانده سرمایه، و ضامن بدهی های متصور می باشد و اعضا تا قبل از ثبت شرکت مجاز به هیچ فعالیتی نیستند تا بدهی های متصور، متوجه آنان باشد.

۹- افزایش سرمایه شرکت های تعاونی از طریق خرید سهام به وسیله ی اعضا جدید و یا افزایش تعداد سهام اعضا قبلی شرکت صورت می گیرد. [7] افزایش سرمایه از سه محل: بکار گیری ذخیره ی قانونی شرکت (تا سقف یک دوم) [8]، ارزیابی مجدد دارایی شرکت و آورده ی نقدی اعضا قابل تأمین خواهد بود — بر اساس قبول شخصیت حقوقی در فقه، اولاً از آنجا که شخصیت حقوقی شرکت، مالک دارایی و اعیان خارجی شرکت می باشد، علی القاعده مالک سود حاصله نیز خواهد بود لکن ملتزم به پرداخت نقدی سالانه مقدار معینی از آن به اعضا شده است. بنابراین مجموع ذخیره ی قانونی شرکت ملک اوست (نه اعضا) [9] و افزایش

سرمایه از این منبع محدودی نخواهد داشت. همچنین با توجه به اینکه اعضاء در طول شرکت، مالك اموال و سود های حاصله هستند، این نوع افزایش سرمایه در حقیقت به منزله ی پرداخت بدهی شرکت (سود انباشته) به اعضاء می باشد در حالی که با تحویل سهام جدید (سهام جائزه) به اعضاء، دارایی آنان ارزش ریالی پیدا نخواهد کرد بلکه صرفاً تعداد سهام آن ها و ارزش ذات شرکت افزایش پیدا می کند.

[1] ماده ۱۶ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: سرمایه تعاونی اموال و دارائی‌هایی است که برای تأسیس تعاونی یا افزایش سرمایه قبلی در اختیار آن قرار می‌گیرد.

[2] ماده ۱۷ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: شرکت‌های تعاونی شرکت‌های است که تمام یا حداقل ۵۱٪ سرمایه به وسیله اعضاء در اختیار شرکت تعاونی قرار می‌گیرد و وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و تحت پوشش دولت، بانک‌ها، شهرداری‌ها، شوراهای اسلامی کشوری، بنیاد مستضعفان و سایر نهادهای عمومی می‌توانند جهت اجرای بند ۲ اصل ۴۳ از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر از قبیل مشارکت، مضاربه، مزارعه، مساقات، اجاره، اجاره به شرط تملیک، بیع شرط، فروش اقساطی، صلح، اقدام به کمک در تأمین و یا افزایش سرمایه شرکت‌های تعاونی نمایند بدون آنکه عضو باشند. تبصره - در مواردی که دستگاه‌های دولتی در تأسیس شرکت‌های تعاونی شریک می‌شوند ظرف مدتی که با موافقت طرفین در ضمن عقد شرکت تعیین خواهد شد سهم سرمایه‌گذاری دولت به تدریج بازپرداخت و صد درصد سرمایه به تعاونی تعلق خواهد گرفت. .

[3] ماده ۲۰ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: سهم اعضاء در تأمین سرمایه شرکت‌های تعاونی برابر است مگر مجمع عمومی تصویب نماید که اعضاء سهم بیشتری تأدیه نمایند که در این صورت حداقل و حداکثر سهم‌ها باید در حدودی باشد که وزارت تعاون متناسب با نوع و تعداد اعضاء تعاونی‌ها تعیین می‌نماید.

[4] ماده ۱۱ قانون شرکت‌های تعاونی: میزان سهام هر عضو را می‌توان در اساسنامه به نسبت امکان معاملات او با شرکت تعیین نمود و در هر حال میزان سهام یک عضو نباید از یک هفتم کل سرمایه تجاوز کند. تبصره - به موجب اساسنامه می‌توان پرداخت بهای سهام خریداری شده هر عضو را به استثنای نخستین سهم خریداری از شرکت که نقدی است به اقساط با مدت معین که هر قسط از یک دهم مبلغ تعهدی کمتر نباشد مجاز دانست در این صورت

پرداخت سود سهام به نسبت مبلغ پرداختی و مازاد برگشتی از بابت معاملات عضو که موافق مقررات این قانون از تاریخ عضویت تعلق می گیرد موکول است به تصفیه تمام اقساط تعهدی او بابت سهام خریداری.

[5] ماده ۲۱ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: هر تعاونی وقتی ثبت و تشکیل می شود که حداقل یک سوم سرمایه آن تأدیه و در صورتی که به صورت نقدی و جنسی باشد تقویم و تسلیم شده باشد. تبصره - اعضاء تعاونی مکلفند مبلغ پرداخت نشده سهم خود را ظرف مدت مقرر در اساسنامه تأدیه نمایند.

[6] ماده ۱۸ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: دولت می تواند با رعایت اصول چهل و سوم و چهل و چهارم قانون اساسی، واحدهای صنعتی یا کشاورزی یا خدماتی و امثال آن را که اموال عمومی است و در اختیار دارد در اختیار شرکت های تعاونی به صورت زیر قرار دهد: ۱- واحدهای مذکور را به صورت حبس موقت یا مادام که تعاونی به صورت قانونی وجود داشته باشد در اختیار تعاونی قرار دهد و تعاونی مالک منافع آن باشد. ۲- در صورتی که واحدهای مذکور کارکنان واجد شرایط داشته باشند، در عضویت آن تعاونی اولویت خواهند داشت. ۳- دولت می تواند طبق قرارداد بابت استهلاک یا بازسازی یا نگهداری یا توسعه واحدهای مزبور سالانه مبلغی نقدی و یا کالا دریافت نماید. ۴- دولت می تواند در واگذاری واحدهای فوق و سایر امکانات، مقرراتی به عنوان شرایط الزامی در رعایت سیاست های دولت در قیمت گذاری و برنامه ریزی تولید و توزیع و تأمین منافع عمومی، تعیین نماید. ماده ۱۹ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: در استفاده از وام و کمک های مالی دولتی اولویت با تعاونی های است که از بانک ها طبق قانون عملیات بانکی بدون بهره دریافت نکرده باشند.

[7] ماده ۱۰ قانون شرکت های تعاونی: سرمایه شرکت تعاونی نامحدود و سهام آن با نام و مسئولیت هر عضو محدود به میزان سهمی است که از سرمایه شرکت خریداری و یا تعهد نموده است. تبصره ۱- سود سالانه سهام شرکت های تعاونی معادل حداکثر نرخ بهره اوراق قرضه دولتی خواهد بود و در صورتی که اوراق قرضه دولتی در جریان نباشد سود سالانه سهام به پیشنهاد وزارت تعاون و امور روستاها و تصویب هیأت وزیران تعیین و جهت اجرا اعلام خواهد شد. در مواردی که میزان درآمد خالص شرکت تکفوی پرداخت سود سهام را بر اساس مفاد این تبصره ننماید مجمع عمومی صاحبان سهام شرکت تعاونی مربوط نسبت به تعیین مقدار سود سهام آن اقدام خواهد نمود. تبصره ۲- افزایش سرمایه شرکت تعاونی از طریق خرید سهام به وسیله اعضای جدید و یا افزایش تعداد سهام اعضای قبلی شرکت صورت می گیرد.

[8] تبصره ۲ ماده ۲۵ بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: تعاونیها می توانند تا حداکثر یک دوم ذخیره قانونی را جهت افزایش سرمایه خود بکار ببرند.

[9] اگر ذخائر قانونی و احتیاطی ملك طلق اعضاء می بود، حجم آن در تبادل سهام ملاحظه می شد و اعضاء سابق نسبت به آن خود را ذی حقّ می دانستند، در حالی که این چنین نیست.